

Sygn. akt I A Ca 164/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec (spr.)
Sędziowie	:	SA Beata Wojtasiak SO del. Przemysław Jagosz
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 20 maja 2015 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. P.**

przeciwko **(...)w Ł.**

o stwierdzenie nieważności uchwały

na skutek apelacji **pozwanej**

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 14 listopada 2014 r. sygn. akt I C 286/14

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 135 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.**

UZASADNIENIE

M. P. po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa wniósł o ustalenie, że jest członkiem (...)w Ł., ewentualnie że uchwała Rady Nadzorczej tej Spółdzielni z 23.03.2001 r. nr (...)o wykreśleniu go z rejestru członków jest nieważna. Pozwana wniosła o oddalenie zarówno powództwa głównego, jak też ewentualnego, podnosząc zarzut przedawnienia.

Wyrokiem z dnia 14.11.2014 r. Sąd Okręgowy w Łomży oddalił powództwo o ustalenie, stwierdził nieważność powyżej opisanej uchwały Rady Nadzorczej w stosunku do powoda i orzekł o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie to oparł o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

M. P. zatrudniony był w (...) w Ł. w okresie od 1983 r. do 31.10.1998 r. Jednocześnie był członkiem tej Spółdzielni. 10.12.1997 r. uzupełnił udział kwotą 28,82 zł do wysokości 50 zł. Uchwałą Walnego Zgromadzenia Spółdzielni nr (...) wysokość wpisu została ustalona na 10 zł, a wysokość udziału na 70 zł. Uchwałą nr (...) z 18.06.2000 r. Walne Zgromadzenie zobowiązało wszystkich członków mających wpisowe i wkłady w kwocie niższej do ich uzupełnienia w terminie do 30.11.2000 r. Ogłoszenie zawierające informację, że osoby, które do 30.11.2000 r. nie uzupełnią swoich udziałów, zgodnie z § 21 Statutu zostaną wykreślone z listy członków, wywieszono w placówkach gospodarczych, punktach handlowych na tablicach ogłoszeń i w innych miejscach, np. na drzwiach punktów handlowych i usługowych Spółdzielni; ukazało się ono też w tygodniku (...).

23.03.2001 r. Rada Nadzorcza podjęła uchwałę nr (...) o wykreśleniu z rejestru członków osób, które nie uzupełniły wymaganego udziału i wpisowego. O posiedzeniu Rady powód nie został powiadomiony i nie brał w nim udziału. 2.04.2001 r. pozwana wysłała mu listem poleconym zawiadomienie o wykreśleniu z listy członków. Na kopercie umieszczono jednak błędny adres zamieszkania powoda - ul. (...). Z nieważnego dowodu osobistego powoda, w formie „książeczki”, wynika, że od 8.11.1976 r. był zameldowany w Ł. przy ul. (...), gdzie nadal mieszka. Nigdy natomiast nie mieszkał przy ul. (...). Przesyłka mimo dwukrotnego awizowania, nie została odebrana przez adresata.

Pismem z 21.01.2013 r. powód zwrócił się do Spółdzielni o udzielenie informacji o jego statusie i wartości udziałów. W odpowiedzi Spółdzielnia powiadomiła go o wykreśleniu z rejestru członków z opisanych wyżej przyczyn, powołując się na fakt doręczenia mu pisma o tym z 2.04.2001 r.

§ 20 ust. 3 statutu (...) w Ł. z 2000 r. stanowił, że w wypadku niewpłacenia przez członka pełnego obowiązkowego udziału w ustalonych terminach Zarząd może wystąpić do Rady Nadzorczej z wnioskiem o wykreślenie tego członka ze Spółdzielni. Wniosek powinien być poprzedzony wezwaniem członka do uregulowania wpłaty na udział. Zgodnie z § 22 ust. 2 statutu Rada Nadzorcza podejmując uchwałę w sprawie wykluczenia lub wykreślenia członka powinna wysłuchać jego wyjaśnień. W tym celu zainteresowany powinien być zawiadomiony o miejscu i terminie jej posiedzenia 7 dni wcześniej. Zawiadomienia należało dokonać pisemnie na adres członka wskazany w deklaracji. Nieobecność członka lub niezłożenie przez niego wyjaśnień na piśmie nie stanowiła przeszkody dla rozpatrzenia wniosku o wykluczenie lub wykreślenie członka, pod warunkiem prawidłowego zawiadomienia o posiedzeniu. Z ust. 3 wynikało, że wykluczenie lub wykreślenie było skuteczne z chwilą doręczenia członkowi zawiadomienia o wykluczeniu lub wykreśleniu wraz z uzasadnieniem. Zawiadomienie powinno zawierać pouczenie o prawie odwołania się w określonym w statucie terminie oraz skutkach jego niezachowania. Winno nastąpić w formie pisemnej na adres członka wskazany w deklaracji, listem poleconym lub za zwrotnym pokwitowaniem odbioru. Zawiadomienie zwrócone na skutek niezgłoszenia przez członka zmiany podanego przez niego adresu nabywało moc prawną doręczenia. W przypadku podwyższenia wartości jednostkowej udziału lub wymaganej minimalnej liczby udziałów, członek obowiązany był dokonać wpłaty uzupełniającej do pełnego udziału w terminie ustalonym przez Walne Zgromadzenie, nie później jednak niż w ciągu 3 miesięcy od otrzymania zawiadomienia o zmianie statutu w tej sprawie.

W świetle tak ustalonych faktów, Sąd badał zasadność żądań pozwu na gruncie art. 42 § 2 prawa spółdzielczego oraz art. 58 k.c. i 189 k.p.c.

W ocenie prawnej wskazał, że zgodnie z art. 42 § 2 pr. spółdzielczego, uchwała walnego zgromadzenia sprzeczna z ustawą jest nieważna ex lege. Wystąpienie z żądaniem stwierdzenia nieważności uchwały, odmiennie niż w wypadku roszczenia o uchylenie uchwały spółdzielni, nie jest ograniczone terminem prekluzyjnym z art. 42 § 6 prawa spółdzielczego. Konieczne jest natomiast wykazanie interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., który istnieje wówczas, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Wyraził pogląd, że uchwała rady nadzorczej spółdzielni jest czynnością prawną podlegającą reżimowi art. 58 § 1 k.c.

Sąd ocenił, powód ma interes prawny w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy, bowiem zarówno ustalenie, czy jest członkiem Spółdzielni, jak też rozstrzygnięcie, czy kwestionowana uchwała była ważna, ma bezpośrednie znaczenie w kontekście uprawnień majątkowych i niemajątkowych przysługujących członkowi Spółdzielni.

Uchwałą (...) wykreślono członków Spółdzielni z rejestru z powodu niedopełnienia obowiązku uzupełnienia udziału do wymaganej kwoty 70 zł. Uchwała ta nie konkretyzowała osób wykreślonych, jednak podjęto próbę zawiadomienia o niej powoda, o czym świadczy wysłanie przesyłki poleconej na jego nazwisko. Sąd ocenił, że uchwała dotyczyła powoda, stąd nie znalazł podstaw do ustalenia, że jest nadal członkiem pozwanej Spółdzielni. Dlatego zmierzające do tego powództwo - zgłoszone jako pierwsze - oddalił na podstawie art. 189 k.p.c. z powodu braku interesu prawnego. Wywiódł, że mógł skorzystać z innych roszczeń, w tym o stwierdzenie nieważności tej uchwały, co zgłosił jako roszczenie ewentualne. Sąd uznał je za uzasadnione ze względu na rażące naruszenie przez pozwaną obowiązków z art. 24 § 4 pr. spółdzielczego w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia uchwały (tekst jedn. Dz. U. z 1995 r. nr 54, poz. 288) w związku z § 20 - 22 statutu Spółdzielni.

Stosownie do art. 24 § 4 prawa spółdzielczego, organ do którego kompetencji należy podejmowanie uchwał w sprawie wykluczenia albo wykreślenia, ma obowiązek wysłuchać wyjaśnień zainteresowanego członka spółdzielni. Miał zatem obowiązek zawiadomienia go o terminie posiedzenia, dając mu tym samym możliwość stawienia się i przedstawienia własnych racji. Z tego przepisu wynika ponadto, że jeżeli statut przewidywał właściwość rady nadzorczej, wówczas wykluczony lub wykreślony członek miał prawo odwołać się do walnego zgromadzenia oraz być obecny przy rozpatrywaniu odwołania i je popierać. O jego terminie powinien być zawiadomiony pod wskazanym przez niego w odwołaniu adresem co najmniej na siedem dni przed tym terminem.

Sąd wskazał, że bezspornie powód nie wywiązał się z obowiązku uzupełnienia udziału zakresie nałożonym uchwałą Walnego Zgromadzenia Spółdzielni nr (...) z 18.06.2000 r. Jednak ocenił, że to zaniechanie nie mogło stanowić samodzielnej przesłanki wykreślenia go z rejestru członków Spółdzielni. Z naruszeniem obowiązku z § 20 ust. 3 statutu nie został bowiem wezwany do uregulowania wpłaty na udział, a tego rodzaju czynność winna poprzedzać wnioski zarządu o wykreślenie członka, który nie dopełnił tego w terminie. Uznał za niewystarczające publiczne kolportowanie informacji o konieczności uzupełnienia udziałów, tym bardziej, że od 31.12.1998 r. powód nie był już pracownikiem pozwanej. Wbrew obowiązkowi z § 22 ust. 2 statutu i art. 24 § 4 prawa spółdzielczego Rada Nadzorcza nie zawiadomiła też powoda o planowanym posiedzeniu, obejmującym porządkiem wykreślenie go z grona członków na skutek nieuzupełnienia udziału. Nie miał szans na złożenie wyjaśnień. Mimo tego podjęła uchwałę o jego wykreśleniu. Już tylko choćby te uchybienia wskazywały na rażące naruszenie prawa spółdzielczego i statutu, a doszukał się także dalszych.

Powód nie został zawiadomiony w formie pisemnej o tej uchwale. Nie było skuteczne doręczenie mu pisma z 2.04.2001 r., zawierającego informację o wykreśleniu, dokonane na niewłaściwy adres. Powód udowodnił ponad wszelką wątpliwość, że nigdy nie zamieszkiwał przy ul. (...). Nie mógł więc podać innego adresu do rejestru członków. Taki też adres znany był Spółdzielni, skoro ze „starego” dowodu osobistego powoda wynikało, że dokonywała w nim adnotacji o zatrudnieniu. Także prezes zarządu pozwanej (...) miał wątpliwości, czy poinformowano powoda o podjętej uchwale o wykreśleniu. Tym samym nie mogło wywrzeć skutków prawnych z § 22 ust. 4 statutu złożenie w dokumentach pozwanej nieodebranej przesyłki, skierowanej na wyżej wymieniony błędny adres.

Przesłuchana jako świadek W. C. - pracownica pozwanej Spółdzielni, przyznała, że na skutek pomyłki, zawiadomienie o wykreśleniu powoda z rejestru członków wysłano na niewłaściwy adres. Świadek potwierdziła też okoliczności wynikające z omówionych dokumentów, w szczególności procedurę informowania członków o konieczności uzupełniania udziałów. Sąd nie znalazł podstaw by jej zeznaniom odmówić wiary.

Wobec powyższego orzekł jak w punkcie drugim sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnął zaś na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.

Pozwana wniosła apelację od powyższego wyroku, zaskarżając go w zakresie punktu drugiego i trzeciego, zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego tj.

a) art. 88 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie, co skutkowało pominięciem przez Sąd zgłaszanego przez pozwaną zarzutu przedawnienia, w zakresie zarówno powództwa głównego jaki ewentualnego,

b) art. 58 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c. poprzez błędne zastosowanie polegające na uznaniu, że powód ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w stwierdzeniu nieważności uchwały podczas gdy jedynie na podstawie art. 189 k.p.c. można żądać ustalenia, że nie wywiera ona skutków prawnych a takiego żądania powód nie formułował,

c) art. 24 § 2 ustawy z dnia 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z dnia 6.10.1982 r.) w zw. z § 8, § 10 pkt 2, § 13 pkt. 3 Statutu (...) w Ł. z dnia 1988 r., poprzez błędne zastosowanie, polegające na przyjęciu, że pozwana nie miała prawa do wykreślenia powoda z członków spółdzielni, bowiem uchwała z 2001 r. nie wymienia go osobiście, podczas gdy z treści statutu wynika, iż zawiadomienie o podwyższeniu udziału dokonywane jest w prasie i placówkach gospodarczych poprzez wywieszenie ogłoszeń a nie osobiście i procedura ujęta w Statucie nie przewidywała osobistego zawiadamiania o podwyższeniu udziału (zeznania świadka C. dowód z ogłoszeń w aktach sprawy), akcja prowadzona była od czerwca do 30.11.2000 r. i zawiadomienie imienne o jego wykreśleniu pomimo braku nazwisk w uchwale było wysłane do każdego członka listem poleconym, (dowód z przesłuchania świadka C. dowód wysłania listu do powoda) a ponad 13 letni okres czasu pomiędzy wysłaniem listu a wystąpieniem z powództwem wobec braku obowiązku przechowywania ponad 10 lat tych dokumentów w tym książek pocztowych, nie może być podstawą przyjęcia, iż powód nie wiedział o podwyższeniu udziałów i o uchwale wykreślającej jego z grona członków,

d) art. 42 § 2, § 6, § 9 Prawa spółdzielczego w zw. 189 k.p.c.:

- poprzez błędne zastosowanie polegające na uznaniu, że uchwała Rady Nadzorczej jest „sprzeczna z ustawą” wobec czego jest nieważna ex lege i termin 6 tygodniowy nie ma tutaj zastosowania, podczas gdy artykuł ten wyznacza termin prawa materialnego na złożenie w czasie jego biegu trzech powództw: o uchylenie uchwały, o ustalenie nieważności uchwały oraz o ustalenie nieistnienia uchwały (art. 42 § 9 ust. Prawa spółdzielczego), więc wskazane przez powoda roszczenie o stwierdzenie nieważności uchwały nie jest na gruncie tego przepisu niemożliwe,

- poprzez uznanie uchwały o wykluczeniu powoda przez Radę Nadzorczą za „sprzeczną z ustawą”, wobec czego jest nieważna, podczas gdy zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11.04.2013 r. gdy nie zachodzą przesłanki wykluczenia wymienione w statucie lub ustawie, uchwała o wykluczeniu z grona członków narusza prawo. Zatem członek może żądać wyeliminowania takiej uchwały z obrotu prawnego, jednak w niniejszym przypadku istniały przesłanki do wykluczenia go z grona członków w wyniku niedopłacenia udziału, zatem uchwała nie narusza prawa i jest ważna,

e) art. 42 § 9 ust. Prawa Spółdzielczego, w zw. z 321 § 1 k.p.c. wobec orzeczenia przez Sąd ponad żądanie wskazane przez powoda w pozwie.

2. naruszenie przepisów postępowania:

a) art. 189 k.p.c. poprzez uznanie, iż powodowi przysługuje wniesienie powództwa o ustalenie, podczas gdy art. 42 ustawy prawo spółdzielcze wymienia termin sześciotygodniowy do wystąpienia przez członka z powództwem o uchylenie uchwały rady nadzorczej wykluczającej go ze spółdzielni, oznacza to, że każdy, kto ma w tym interes prawny, może żądać ustalenia, w trybie powództwa opartego na art. 189 k.p.c. iż nie wywiera ona skutków prawnych jednak zachowując sześciotygodniowy termin o powzięciu wiadomości o wykreśleniu. Powód powziął wiadomość 21.01.2013 r., a powództwo złożył dopiero w kwietniu 2014 r., czyli po ponad roku,

b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego co doprowadziło go sprzeczności istotnych ustaleń Sądu I instancji z zebranych w sprawie materiałem dowodowym poprzez przejęcie że:

- powód nie interesując się ponad 13 lat sprawami Spółdzielni, mieszkając cały czas w Ł. (400 m od siedziby spółdzielni) spotykając się z byłymi pracownikami nie miał wiedzy na temat swojego wykreślenia,
- powód wielokrotnie zwracał się z żądaniem poinformowania go na temat swojego statusu i wartości udziałów jednak nigdy nie otrzymał odpowiedzi, podczas gdy powód zwracał się o informację, lecz po ponad 13 latach (pierwszy raz 21.01.2013 r.) od czasu jego wykreślenia nigdy wcześniej się tymi sprawami nie interesował,
- powód spełnił przesłanki, by uznać, że wypełniała nałożone na niego obowiązki członka Spółdzielni podczas gdy, poprzez niewypełnianie podstawowych obowiązków nałożonych statutem, z winy umyślnej (dolus) powód dopuścił się rażącego niedbalstwa (culpa lata), co według postanowień statutu miał zwalzczać, a sąd na te okoliczności nie dokonał żadnych ustaleń,
- bezpodstawne odmówienie wiarygodności zeznań świadka C. oraz potraktowanie złożonych przez nią zeznań w sposób wybiórczy i niepełny,
- niezbadanie przez Sąd czy podjęta uchwała w przedmiocie wykreślenia z rejestru członków i wskazane w uchwale przyczyny wykreślenia faktycznie zaistniały i czy stanowiły one wskazane w statucie przesłanki wykreślenia.

Wniosła o zmianę w całości zaskarżonego wyroku w punkcie II i III i oddalenie powództwa powoda w zakresie zaskarżenia oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania według norm przepisanych za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w punkcie II i III i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Na obecnym etapie postępowania przedmiotem procedowania przez Sąd Apelacyjny jest powództwo ewentualne - o stwierdzenie (w istocie ustalenie) nieważności uchwały o wykreśleniu powoda z grona członków Spółdzielni.

Czynność ta nie podlega reżimowi art. 88 k.c., stąd nie można zgodzić się z zarzutem jego naruszenia art. 88 k.c. poprzez niezastosowanie i błędną wykładnię, gdyż nie zachodziła ku temu potrzeba. Reguluje on bowiem formę i termin złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu lub groźby. Termin ten nie jest nadto terminem przedawnienia, lecz terminem zawitym prawa materialnego, którego upływ powoduje utratę uprawnienia do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli dotkniętego tego rodzaju wadą. W sprawie niniejszej powód nie powoływał się na jakiegokolwiek oświadczenie złożone pod wpływem błędu lub groźby, lecz wskazywał na innego rodzaju wadliwość - sprzeczność z prawem - czynności organu Spółdzielni prowadzącej do wykreślenia go z grona członków.

Nie ma nadto podstaw do oceny, że uwzględnione w niniejszej sprawie powództwo, powinno zostać wytoczone w sześciotygodniowym terminie do zaskarżenia uchwały organu spółdzielni (wniesienia powództwa o uchylenie), przewidzianym w art. 42 § 6 ustawy z dnia 16.09.1982 r. - Prawo spółdzielcze (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1443 - dalej prawo spółdzielcze). Na gruncie przepisów prawa spółdzielczego w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia kontestowanej w niniejszym postępowaniu uchwały przyjmowano, że uchwały organów spółdzielni rodzące skutki cywilnoprawne podlegają - jako czynności prawne - odpowiednim przepisom zawartym w kodeksie cywilnym. Nie mogą zatem, podobnie jak inne czynności prawne, naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących, stąd podlegają ocenie pod kątem art. 58 k.c. Członek spółdzielni może więc wystąpić z powództwem o ustalenie nieważności uchwały ze skutkiem ex tunc mimo niezaskarżenia jej na podstawie art. 42 § 2 i 3 prawa spółdzielczego. Również po nowelizacji art. 24 i 42 prawa spółdzielczego wskazuje się jednolicie, że przewidziany w art. 42 § 6 tej ustawy sześciotygodniowy termin do wystąpienia przez członka z powództwem o uchylenie uchwały rady nadzorczej wykluczającej go ze spółdzielni, nie dotyczy uchwały sprzecznej z ustawą, a każdy kto ma w tym interes prawny, może w każdym czasie

żądać ustalenia, w trybie powództwa opartego na art. 189 k.p.c., że nie wywiera ona skutków prawnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.05.2004 r., V CK 443/03, Monitor Spółdzielczy 200/5/14, uzasadnienie wyroku SA w Łodzi z 28.01.2011 r., I ACa 1125/10, OSA 2013/1/62-70, Lex nr 1226606, wyrok SA w Warszawie z 6.05.2014 r., VI ACa 735/13, Lex nr 1469464, wyrok SA w Warszawie z 12.02.2014 r., I ACa 384/13, Lex nr 1466987 i przywołane tam orzecznictwo).

W art. 42 prawa spółdzielczego w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania skarżonej w niniejszym postępowaniu uchwały wskazane były odrębne podstawy wadliwości uchwały: 1) sprzeczność z prawem; 2) sprzeczność z postanowieniami statutu. W obu tych reżimach mowa jest zatem o zupełnie odmiennych przesłankach wadliwości uchwały i przypisanych im sankcjach. Sprzeczność z prawem oznacza naruszenie przepisów o randze co najmniej ustawy bądź rozporządzenia, mających zastosowanie erga omnes i skutkuje tym, że uchwała taka jest objęta sankcją nieważności, co oznacza, że każdy, kto ma interes prawny, może dochodzić jej ustalenia, a stwierdzający to wyrok ma charakter deklaratoryjny. Sprzeczność ze statutem nawiązuje natomiast do regulacji wewnątrzspółdzielczych, wiążących jedynie w stosunkach między członkiem i spółdzielnią. Stąd też, jakkolwiek w uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy powoływał się na regulacje statutowe dotyczące procedury wykreślenia powoda z grona członków, niezastosowanie się do nich w toku procedowania przez organ Spółdzielni nie mogło skutkować stwierdzeniem nieważności, lecz tylko uchYLENIEM, uchwały. Stąd też kwestia ta nie będzie podlegała dalszemu omówieniu, podobnie jak podniesiony zarzut naruszenia postanowień statutu przez Sąd Okręgowy, który nie jest wszak adresatem wyszczególnionych tam obowiązków.

Należy zatem skonkludować, że Sąd Okręgowy ocenił prawidłowo prawo dochodzenia roszczenia o stwierdzenie nieważności uchwały (...) w stosunku do powoda jako nieograniczone terminem. Sąd Apelacyjny podzielił także ocenę, że w świetle przedstawionych w sprawie dowodów nie można przyjąć, aby powód został w sposób zgodny z prawem wykreślony z rejestru członków. Ma ponadto interes prawny w wytoczeniu powództwa o stwierdzenie nieważności podjętej w tym przedmiocie uchwały. Nie miało tym samym miejsca zarzucane naruszenie art. 58 k.c. i art. 189 k.p.c.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14.07.1972 r., III CRN 607/71, OSNCP 1973, nr 4, poz. 64, wskazał, że powód ma interes prawny w ustaleniu wtedy, gdy w związku z zachowaniem się pozwanego uzasadnione jest ustalenie stosunku prawnego lub prawa w celu usunięcia niepewności co do określonego stosunku prawnego lub prawa. Powód, formułując oba roszczenia dochodzone pozwem, w tym żądanie ewentualne ustalenia nieważności uchwały, zmierzał jak najbardziej do wykazania, że jako nieważna nie wywołuje skutków prawnych. Wbrew zatem przypisywanej mu przez autora apelacji odmiennej intencji (zarzut orzekania ponad żądanie) roszczenie takie wprost sformułował. Stosunek członkostwa w spółdzielni jest stosunkiem zawierającym w sobie określone uprawnienia i obowiązki wobec spółdzielni o charakterze cywilnoprawnym - majątkowym i niemajątkowym. Jest zatem stosunkiem prawnym, który może podlegać ustaleniu w trybie art. 189 k.p.c. Interes prawny powoda wyraża się natomiast w potrzebie usunięcia niepewności co do jego sytuacji prawnej względem Spółdzielni - czy nadal pozostaje jej członkiem i ma realizować obowiązki wynikające z członkostwa i może korzystać z przysługujących członkom uprawnień, czy też został skutecznie wykreślony. Niepewność ta utrzymywałaby się w sytuacji, gdyby uznawana przez niego za nieważną uchwała, na którą powołuje się Spółdzielnia negując jego członkostwo, nadal funkcjonowała w obrocie prawnym.

Sąd nie uchybił także regulacji z art. 58 k.c., jakkolwiek z przyczyn już omówionych zbędnie, uzasadniając wadliwość uchwały, odwołał się do regulacji zawartych w statucie Spółdzielni, które nie są przepisami prawa w rozumieniu konstytucyjnym, do czego nawiązywała i nawiązuje obecnie treść art. 42 § 2 prawa spółdzielczego. Zasadnie jednak wskazał na rażące naruszenie art. 24 § 4 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie podjęcia uchwały poprzez zaniechanie dopełnienia przewidzianego w nim obowiązku o charakterze bezwzględny - powiadomienia o terminie posiedzenia z odpowiednim wyprzedzeniem, co dawało członkowi możliwość wzięcia w nim udziału i przedstawienia swoich racji. Tej oceny i poprzedzających jej sformułowanie ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego skarżący w zasadzie nie zwalcza, poza tym, że zarzuca „bezpodstawne odmówienie wiary zeznaniom świadka C.”. Sąd Apelacyjny ogranicza się zatem do stwierdzenia, że danie wiary bądź odmowa wiary określonym dowodom jest uprawnieniem Sądu wynikającym wprost z art. 233 § 1 k.p.c., stąd kontestacja jego oceny wymaga przedstawienia racjonalnych przesłanek, nie zaś prostego zanegowania. Sąd wprawdzie nie wyjaśnił precyzyjnie w części uzasadnienia poświęconej

wskazaniu dowodów, które przyjął za podstawę poczynionych ustaleń, dlaczego dał temu świadkowi wiarę jedynie „częściowo”. Z lektury całości uzasadnienia wynika jednak, że uczynił to w pełnym zakresie, w jakim zeznania te uznał za przydatne do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia. Trzeba przy tym wskazać, że poczynione ustalenia w kwestii niezawiadomienia powoda o terminie posiedzenia Rady Nadzorczej mają odzwierciedlenie w treści pozostałych dowodów pochodzących ze źródeł nieosobowych, w tym także w złożonej do akt dokumentacji Spółdzielni związanej z procedurą wykreślenia powoda. W apelacji nie zostało przy tym wyjaśnione, jakie istotne treści podważające poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia, zeznania świadka wnoszą do sprawy. Dlatego Sąd Apelacyjny, nie znajdując podstaw do dokonywania ich korekty, podziela te ustalenia i uznaje za swoje.

Sąd trafnie przyjął, że pozwana nie udowodniła, a to na niej spoczywa dowód wykazania prawidłowości powziętej uchwały od strony formalnej, że wobec powoda zastosowano w związku z wykreśleniem wymaganą ustawowo procedurę. Należy powtórzyć za Sądem Okręgowym, że art. 24 § 4 prawa spółdzielczego przewidywał, że wykreślenie z rejestru wskutek nieuzupełnienia udziałów może nastąpić na wniosek zarządu, a przed podjęciem decyzji konieczne jest wysłuchanie zainteresowanego i przeanalizowanie złożonych dowodów i oświadczeń. Rzeczą Spółdzielni było więc wykazanie, że powód został zawiadomiony o posiedzeniu Rady Nadzorczej, na którym miała zapaść decyzja o jego wykreśleniu. Za uznaniem za prawidłową oceny Sądu Okręgowego przemawia dodatkowo treść protokołu posiedzenia obrad Rady, na którym podjęta została zaskarżona uchwała. Brak w nim zapisu, że członkowie analizowali w ogóle kwestię zawiadomień i ewentualnego stawiennictwa lub niestawiennictwa członków. W judykaturze przyjmuje się, że uniemożliwienie członkowi wzięcia udziału w posiedzeniu organu spółdzielni rozpoznającego jego odwołanie jest takim uchybieniem formalnym, które pozwala bez przeprowadzenia dodatkowych ocen na stwierdzenie, że mogło wpłynąć na treść uchwały (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24.03.2000 r., I ACa 21/00 OSA 2001/2/11, Wokanda 2001/3/47, Pr. Gosp. 2001/4/62, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10.02.1993 r., III A Pr 7/93). Powyższe było wystarczającą przyczyną ustalenia nieważności uchwały jako podjętej z naruszeniem art. 24 § 4 ustawy prawo spółdzielcze w brzmieniu obowiązującym w dacie jej wydania. Dodatkowo można także wskazać, że w sytuacji gdy pozwana nie przedstawiła również dowodu, że powód przed posiedzeniem Rady, na którym miała być rozstrzygana kwestia jego członkostwa, został zgodnie ze statutem indywidualnie zawiadomiony o konieczności uzupełnienia wkładu i konsekwencjach niezastosowania się do tego, nie da się z dzisiejszej perspektywy ocenić, czy w takim wypadku poddałby się statutowej procedurze uzupełnienia udziałów prowadzącej w konsekwencji do zachowania członkostwa.

Powyższe prowadzi do stwierdzenia nieważności uchwały w przedmiocie wykreślenia na podstawie art. 58 k.c. w związku z art. 189 k.p.c. Niezależnie od oceny Sądu Okręgowego, który z faktu podjęcia próby doręczenia powodowi informacji o wykreśleniu wywiódł, że dotyczyła go indywidualnie, wskazać trzeba, że wadliwość uchwały jako sprzecznej z prawem wynika z samej jej treści. Procedujący członkowie Rady podjęli bowiem „zbiorną” uchwałę o wykreśleniu członków określonej kategorii (tych, którzy nie uzupełnili udziałów), nie wskazując z imienia i nazwiska żadnego z nich. Powód jako osoba objęta jej działaniem został zindywidualizowany dopiero w zawiadomieniu podpisanym przez członków innego organu - Zarządu Spółdzielni (k. 22). Prawo spółdzielcze nie przewiduje takiego sposobu podejmowania uchwał w przedmiocie wykreślenia.

Sposób ukształtowania procedury wykreślenia świadczy wyraźnie, że każda decyzja w tym przedmiocie powinna być zindywidualizowana w stopniu umożliwiającym ocenę konkretnych przyczyn wykreślenia w stosunku do każdego z wykreślanych członków i z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji. Z regulacji zawartych w art. 24 tej ustawy wynika także, że wymagane procedurą czynności przygotowawcze (zawiadomienie, umożliwienie wysłuchania), wydanie uchwały oraz jej uzasadnienie należy do wyłącznej kompetencji rady nadzorczej. Uchwała powinna odnosić się do każdego z wykreślanych członków indywidualnie. Sformułowanie zaskarżonej uchwały nie daje możliwości indywidualnej oceny powoływanej przyczyny wykreślenia w odniesieniu do osoby powoda i nie pozwala wnioskować, czy przed jej podjęciem analizowano jego sytuację. Przyjęty sposób procedowania nie pozwala przy tym na ustalenie, który to właściwie organ - Rada Nadzorcza, czy Zarząd zdecydował o wykreśleniu. Wskazuje to na rażące naruszenie norm kompetencyjnych. Obok wskazanych przez Sąd Okręgowy wadliwości, doszło do naruszenia art. 24 § 4 prawa spółdzielczego w sposób opisany powyżej.

Przy takiej skali braków w procedurze poprzedzającej podjęcie zaskarżonej uchwały oraz w treści samej uchwały, należy zgodzić się z oceną, że jest dotknięta nieważnością jako naruszająca art. 24 § 4 prawa spółdzielczego (art. 42 § 2).

Prawidłowość zaskarżonego rozstrzygnięcia w tym przedmiocie czyni bezprzedmiotowymi szczegółowe analizowanie dalszych zarzutów apelacji dotyczących oceny bliżej niesprecyzowanego materiału dowodowego. Odnosząc się do tych kwestii należy więc tylko wskazać, że nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu ocena Sądu Okręgowego, który przyjął, że pozwana nie miała prawa wykreślić powoda z grona członków z racji niepowiadomienia go indywidualnie, zgodnie z postanowieniami statutu o konieczności uzupełnienia udziałów obwarowanej takim rygorem. Można odnosząc się do tego wskazać tylko, że tej przesłanki merytorycznej pozwana nie udowodniła. Kontrolą Sądu Okręgowego i Apelacyjnego w związku z podstawą i treścią rozstrzygnięcia o roszczeniu pozwu, powinna zostać objęta tylko prowadząca do wykreślenia powoda procedura. Nieważność uchwały wynika nie z tej przyczyny, że nie istniały merytoryczne, statutowe podstawy do wykreślenia, ale z tego, że pozwana dokonała tego niezgodnie z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa (art. 24 § 4 prawa spółdzielczego).

Z tych powodów zarzuty apelacji w tym zakresie należało uznać za chybione.

Skutku oczekiwanego przez pozwaną nie mogły również wyrzucić zarzuty dotyczące rzekomej od wielu lat wiedzy powoda o uchwale oraz długiego okresu braku zainteresowania kwestiami dotyczącymi członkostwa i Spółdzielni. Jak już wskazano na wstępie, skutki związane z powzięciem wiedzy o uchwale są istotne tylko w przypadku wytoczenia powództwa o jej uchylenie, nie zaś stwierdzenie nieważności. Ubocznie tylko w związku z tym można wskazać, że ustawa skutek taki wiązała z jej doręczeniem, co w przypadku powoda nie miało miejsca.

Twierdzenie o niskiej aktywności powoda należy chyba - zgodnie z niejasno artykułowaną w apelacji intencją pozwanej - odczytywać jako zarzut nadużycia prawa podmiotowego. Nie może on być przeciwstawiony roszczeniu powoda. O ustaleniu nieważności uchwały decyduje jej wadliwość rozumiana jako sprzeczność z prawem. Przy wystąpieniu tej przesłanki, wynikającej z przepisów prawa materialnego, skuteczność powództwa o ustalenie (stwierdzenie nieważności) może zniweczyć tylko brak interesu prawnego. Działanie takie nie może zostać też uznane za nadużycie prawa. Nie stanowi bowiem w istocie wykonywania prawa (por. wyrok SN z dnia 3.08.2006 r., IV CSK 113/06, Lex nr 191703), a nadto zmierza do osiągnięcia pożądanego społecznie rezultatu, jakim jest usunięcie niepewności co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa i wyeliminowanie ryzyka potencjalnych sporów, jakie mogłyby pojawić się na tym tle.

Z tych przyczyn apelacja pozwanej podlegała na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach instancji odwoławczej, należnych powódce z uwagi na oddalenie apelacji pozwanej, obejmujących wynagrodzenie jej pełnomocnika za reprezentowanie w tym postępowaniu w stawce odpowiadającej 75% stawki minimalnej w tego rodzaju sprawach, Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 oraz według stawki wynikającej z § 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 5 i § 11 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie... (Dz. U. z 2013, poz. 461).